

NEW DIMENSIONS OF ADRIAN PĂUNESCU'S VOLUME – *HISTORY OF AN INSTANT*

George PANTICĂ

PhD Student, „Dunărea de Jos” University of Galați

Abstract: Analyzing Adrian Păunescu's political poetry, one can notice two types of poetic discourse: the poetic discourse of poems published in volume and the poetic discourse of poems addressing large audience, aiming to generate collective emotion.

One of Adrian Păunescu's political volumes is History of an Instant, in which the poem Leaving the Stove and the cycle of poems dedicated to the Pașoptist revolutionary Nicolae Bălcescu would suggest the image of Nicolae Ceaușescu. Taking into account the evoked events, Adrian Păunescu shows interest and brings them back into the socio-cultural context in which he lives.

The deep structure of the poems aims to project the image of the leader beyond his death and to outline a world that he misses.

Keywords: Adrian Păunescu, lyric discourse, political poetry

Volumul de poezii *Istoria unei secunde*, ediția a II-a, publicat la Editura Carte Românească în anul 1972 este încadrat în categoria volumelor păunesciene dedicate poeziei politice.

Referitor la poemul *Ieșirea din sobă*, Eugen Simion aprecia că volumul reprezintă o *acumulare de vocabule jeluitoare și amenințătoare asemănătoare lui George Coșbuc*¹ și *sugerează ieșirea din starea umilitoare, revoltă pe care o presupune orice regăsire a conștiinței și a demnității de sine*². Comparațiile din debutul poemului au rolul de a sublinia conștientizarea degradării umane și reducerea ei la o entitate depersonalizată în care oamenii devin instrumente ce întrețin focul ideologic al vremii (*Noi, care ca lemne fusesem aruncați în sobă,/ noi, care ca vreascuri, ca așchii și ca butuci,/ noi care încălzeam acest acordeon/ al dumneavoastră,/ noi, care ne vedeam liniștiți de treabă/ în soba cuvenită fiecăruia sau unor dintre noi,/*). Simbolul acordeonului sugerează rezonanța mondială a regimului politic, perfecțiunea și armonia acestuia, iar simbolul *sobei* întruchipează casa omului simplu supus normelor totalitare. Mesajul versului (*Noi, care ne vedeam liniștiți de treabă*) întărește ideea sincronizării în supunere a maselor socialiste (*noi, care n-am protestat niciodată/ (da, erau prea mulți oameni, trebuia/ să fie cineva și lemn și vreasc și așchie și butuc)/ noi care – teracotă sau nu - soba o respectăm,/ noi care – țanțos sau prăvălit – hornul îl/ suiam cu fumul fibrei noastre,/ noi care știam/ că nu suntem lemne, nici vreascuri, nici așchii,/ dar acceptăm să ne facem că suntem,/ noi care ne născusem la fel/ ca și gospodarii presupuselor odăi cu sobe/*). Lemnul, vreascul, așchia și butucul sugerează ideea unității maselor populare, aflate în diverse etape ale

¹ Eugen Simion, *Scritori români de azi, I*, Ediția a doua revizuită și completată, Editura Carte Românească, 1978, p. 258;

² *Ibidem*, p. 259;

devenirii condiției umane, într-un regim opresiv respectat (*soba o respectăm*) și elogiat (*suiam cu fumul fibrei noastre,*) simbolul *fumului* conturează ideea sacrificiului adus conducătorului ca semn al adorării acestuia similar jertfelor din Vechiul Testament. Conștientizarea propriei valori și a propriilor convingeri politice este pusă în evidență prin antiteza (*să fie cineva și lemn și vreasc și așchie și butuc/.../ că nu suntem lemne, nici vreascuri, nici așchii,*) care conduce la asumarea compromisului și a disimulării (*dar acceptăm să ne facem că suntem,*). Principiul egalității de șanse este subliniat prin versul (*noi care ne născusem la fel*) evidențiind orânduirea socială actuală. Finalul strofei marchează punerea la îndoială a întregului mesaj poetic contuat anterior (*ca și gospodarii presupuselor odăi cu sobe*).

Versurile (*Deodată am înțeles că e vară/ și că cineva își bate joc de noi,/ cheltuindu-ne în plină caniculă./*) subliniază reveria și conștientizarea realității în care se află eul creator, iar versurile (*Atunci, cu scăfârlile pe jumătate arse,/ văduvi și turbulenți, cioate înăbușite,/ arătându-ne dinții spârți de jeratic,/ am izbucnit din sobă,/ afară, afară,/ în presupusele dumneavoastră odăi* marchează trezirea la realitate și conștientizarea efectelor negative ale sacrificiului acceptat, precum arderea parțială (*pe jumătate arse,*) care sugerează arderea sau consumul interior cauzat de sacrificiul esteticului pe altarul ideologicului. Câmpul lexical al arderii (*arse, înăbușite, jeratic, sobă*) evidențiază puterea de purificare și curățare a spiritului pentru revenirea la starea inițială. Motivul *presupuselor odăi* devine recurent (*gospodarii presupuselor odăi/.../ în presupusele dumneavoastră odăi.*). Teama de înfruntare a realității politice este susținută de metafora (*Unde sunteți, friguroșilor? Nici urmă/ de iarnă, țurture lângă țurture negru,/ crengile adevăraților copaci.*) în care alternează căldura ambientală oferită de (*odăi cu sobe*), spațiul protector și frigul văzut ca simbol al fricii de a se confrunta cu realitatea exterioară (*Unde sunteți, friguroșilor?*), acestea formând un oximoron la nivel expresiv.

În condiția de creator se așează deasupra tuturor și își asumă condiția de poet vizionar (*credeam că n-are cine*), conștientizând statutul său în societate (*Ardeam în sobe batjocoritoare/ noi, oameni în toată firea,*). Evocă istoria, aceasta fiind temă sugerată de regimul politic. Lirismul corporal este ușor evidențiat (*creduli și gângavi*) făcând apel la minte și la gură, esențiale pentru conștientizarea stării de degradare în care se aflau (*cu scăfârlile pe jumătate arse,/ văduvi și turbulenți, cioate înăbușite,/ arătându-ne dinții spârți de jeratic,*) și asumarea tendinței de eliberare.

Versurile (*Într-o pădure, vara, când păsările/ lumii se rostogolesc pe broboanele de sudoare/ ale lui Dumnezeu,/ într-o pădure – în canicula apăsătoare –/ trosneam în sobe, în ridicole sobe,/ șalele noastre aprindeau focul/ unei farse groase, unei umilințe.*) ilustrează ideea disimulării, pădurea fiind văzută ca societatea prolecultistă în care domină armonia dată de păsări. Divinitatea este redusă la condiția umană, identificată cu chipul ostenit al dictatorului (*... pe broboanele de sudoare/ ale lui Dumnezeu,*) iar conștientizarea realității este evidențiată de cele două versuri (*șalele noastre aprindeau focul/ unei farse groase, unei umilințe.*). În spatele unei strofe de elogiare se află versuri criptate care ascund negarea mesajului și conștientizarea realității. La nivel expresiv, se remarcă repetiția (*Unde sunteți, friguroșilor?*) cu rolul de a ilustra atmosfera generală de teamă, de tristețe, de tăcere și opresiune în care întreaga societate era nevoită să

trăiască (*Mai auzim/ hohote de râs undeva, în casele/ îngropate în răcoarea poienilor*). Întrebările retorice subliniază tonul grav al poemului.

Ultima secvență, (*Și cu scâfârlile pe jumătate de arse,/ Cu picioarele arzând, semnalizând din mâinile/ Acestea pline de cenușă,/ O luăm după voi prin pădure,/ Arzând, flacăra lângă flacăra,/ Prin pădurea ce-ncepe și ea/ Să ardă pe ruinele/ Sobelor batjocoritoare, în care fusesem închiși/ Lemne, vreascuri, așchii, butuci,/ Într-un moment istoric.*) conturează concluzia asupra realității percepute de creator cu toate consecințele aferente asupra ei, dar și dorința de a evada dintr-o lume captivă în care nevoia de cunoaștere se face tot mai mult simțită.

În ciclul de poeme dedicate revoluționarului pașoptist Nicolae Bălcescu (*Nicolae Bălcescu, la gurile Dunării, Stafia lui Bălcescu, Mormântul lui Bălcescu*), acesta ar sugera imaginea lui Nicolae Ceaușescu. Adrian Păunescu folosește față de evenimentele evocate *atitudinea de dilatare, de ridicare a acestuia la valoarea unui simbol general prin acumularea de propoziții oraculare*³. Eul liric surprinde ipostaze ce îmbină planul profan în care conducătorul veghează la bunul mers al națiunii (*Stafia lui Bălcescu colindă blând prin țară,/ primarii de județe să știe că e ea./ Ne dă ocol de-atâta și de atâta vreme,/ și parcă s-ar întoarce și parcă ar pleca.*)

Tematica celor trei poeme, în structura de suprafață, abordează evenimentele istorice din viața revoluționarului pașoptist, Nicolae Bălcescu: revoluția din 1848, emigrarea, dorința de revenire în țară și împiedicarea acesteia, autoexilarea de la Paris și moartea acestuia la vârsta de 33 de ani în Palermo, Sicilia. În structura de adâncime, este vizată proiectarea imaginii dictatorului dincolo de moartea acestuia și conturarea unei lumi care îi resimte lipsa.

Primul poem, *Nicolae Bălcescu, la gurile Dunării*, pornește de la un adevăr istoric confirmat de biografia lui Nicolae Bălcescu, dorința acestuia de a se reîntoarce în țară (*Bălcescu Nicolae voi să între-n țară*), fiind refuzat, se retrage (*Și refuzat se trase încet spre a muri*), iar tema morții domină întregul poem (*Voi, frații mei, cunoașteți că, palid, într-o zi,/ Bălcescu Nicolae voi să între-n țară,/ Și refuzat se trase încet spre a muri/ Din propria sa soartă ca hoții dat afară?*). *Eroul de la 1848 e văzut ca un profet care plutește peste ape veghind la puritatea și semeția nației. Adrian Păunescu pune în mișcare, aici și în alte poeme evocatoare, toate motoarele vechii retorici. Dunărea, Oltul, cimitirele patriei sunt chemate spre a cinsti memoria celui pe care poetul nu ezită să îl numească Măritul, Înaltul, Neatinsul*⁴. Portretul lui Nicolae Bălcescu este conturat de versul (*Acum din nou bărbatul cu ochi mari și puri*) marcat de durerea imposibilității de a intra în țara natală. Bocetul Dunării (*Și Dunărea-l bocește năprasnic din trei guri*), alături de incertitudinea marcată (*de ceața Mării Negre*) întăresc elogiul adus personalității istorice. Tema patriei primejduite (*Duioasa suprafață a patriei natale*), în acest context întărește ideea suferinței generale cauzată de întrăinarea eroului, iar cultul personalității prinde contur prin asocierea gestului de respect și supunere cuvenite divinității (*Primiți-l pe Bălcescu și înclinați puțin*) cu atribuirea demnității de profet care presupune o primire solemnă

³Eugen Simion, *Scriitori români de azi, I*, Ediția a doua revizuită și completată, Editura Carte Românească, 1978, p.257

⁴Eugen Simion, *Scriitori români de azi, I*, Ediția a doua revizuită și completată, Editura Carte Românească, 1978, p.257

(*Pe Dunăre profetul să se coboare lin*). Drumul invers al apei (*Și fluviul să se-ntoarcă în râurile sale*.) este un simbol care sugerează revenirea la starea inițială, în același timp, este și o anomalie deoarece declanșează trecerea de la personalitatea istorică a lui Nicolae Bălcescu către conducătorul suprem, *un pater* al națiunii, un erou salvator demn de a rămâne în memoria colectivă (*Și răspândit să fie în Olt, în Jiu și-n Prut/ Bălcescu Nicolae care ne e părinte,/ Ca pâinea unui praznic să-i fie duhul rupt/ Și împărțit mulțimii pentru a-l ține minte/*). Se evidențiază câmpul semantic al termenilor religioși: *înclinați, profetul, pâinea unui praznic, duhul, fumul jertfei, rai, nimburi, suflete*, pornind de la ideea sacrificiului (*Să cadă fumul jertfei...*) făcut de cuplul prezidențial care se afla la cârma țării (*În vechiul rai freatic întins sub nava țării*.) care pune în evidență bunăstarea urmașilor, văzută ca un impuls pentru noile generații.

Cultul personalității este susținut de superlativul absolut (*celui mai nalt catarg*) care face referire la conducătorul suprem, personalitatea cea mai importantă dintr-un regim totalitar, culminând cu gestul de respect (*Meteorit în nimburi, pas blând ca de profet,/ Să se oprească fuga buștenilor pe coaste/ Și turmele pe dealuri să pască mai încet,/ Să-i auzim plutirea în sufletele noastre*.). Caracterul mesianic, autoritatea supremă a profetului contopește omul cu natura și accentuează rezonanța dintre acestea, utilizând *tonul de profeție neagră și conversație amicală, grav și bufon, ca în poezia lui Geo Dumitrescu și, în genere, a poezilor din prelungirea suprarealismului*⁵. Dictatorul are capacitatea de a produce modificări în natură, dar și de restabilire a echilibrului inițial. Portretul cuprinde elemente mistice, zeificând conducătorul (*Meteorit în nimburi, pas blând ca de profet*), în același timp oferindu-i trăsături vizionare (*El este palid însă foc ochii lui trimit./ De țară n-a fost niciodată atât de aproape,/ Și pipăindu-i lutul, surprins și fericit,/ Bălcescu Nicolae plutește peste ape*.).

Finalul poemului marchează contopirea celor două personalități distincte, evocând momentul apropierea revoluționarului Nicolae Bălcescu de țara natală și emoția interioară resimțită de acesta (*De țară n-a fost niciodată atât de aproape,/.../ Și pipăindu-i lutul, surprins și fericit*), pe de altă parte Nicolae Ceaușescu cu elementele de portret ce îl caracterizează (*El este palid însă foc ochii lui trimit*.), dominat fiind de focul sacru și purificator. Spiritul superior al conducătorului domină lumea și o supraveghează pe aceasta la fel cum *Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor*⁶

Cel de-al doilea poem dedicat personalității marcante a lui Nicolae Bălcescu este *Stafia lui Bălcescu*, poem care se deschide cu versurile cheie ce au rolul de a facilita trecerea poemului de Comisia de cenzură (*Stafia lui Bălcescu colindă blând prin țară,/ Primarii de județe să știe că e ea./ Ne dă ocol de-atâta și de atâta vreme,/ Și parcă s-ar întoarce și parcă ar pleca*.), *chiar și primarii din județe sunt trași la răspundere că profetul n-are încă mormânt în solul național*⁷

⁵ Eugen Simion, *Scritori români de azi*, I, Ediția a doua revizuită și completată, Editura Carte Românească, 1978, p. 258

⁶ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, p.11

⁷ Eugen Simion, *Scritori români de azi*, I, Ediția a doua revizuită și completată, Editura Carte Românească, 1978, p. 257;

Poemul se deschide cu imaginea lui Bălcescu care sugerează imaginea lui Nicolae Ceaușescu ce veghează și influențează destinele țării chiar și după moarte (*Stafia lui Bălcescu colindă blând prin țară,*). Aceasta își continuă periplul prin țară pe la (*Primarii de județe să știe că e ea.*) și subliniază conștientizarea autorității supreme. Antiteza (*Și parcă s-ar întoarce și parcă ar pleca.*) conturează ideea incertitudinii, a nesiguranței și a nemulțumirii față de ceea ce găsește. Revine motivul refuzului intrării în țară (*Acei ce pe Bălcescu nu l-au lăsat să intre,*) care atinge nivelul frustrării, evocând un moment istoric, interzicerea intrării în patria natală a personalității istorice. Tema patriei (*Lăsând să intre alții în țara maicii lor*), dominată de motivul somnului și al morții (*Dorm liniștiți*).

Întrebările retorice au rolul de a aduce în contemporaneitate zbuciumul interior și frământările celor care au fost apropiații regimului totalitar. Antiteza dintre generații (*În fiii și în nepoții trăiți nepăsători/.../ noi cei care-l cunoaștem?*) marchează receptarea diferită a imaginii dictatorului după moarte, de la indiferența tinerilor până la drama interioară a celor care l-au cunoscut (*se-nvinețește-n hohot țărâna țării noastre*), iar simbolul statuii (*un plâns și o ruină adie spre statui*) completează drama acestora (*Atât mai e să intre în patrie, din lume,/ stafia lui Bălcescu într-un firesc mormânt,/ Deschide-te, țărână nerecunoscătoare,/ care-ai primit străinii atunci și oarecând.* Teama față de moarte pe care o vede, totuși, firească (*stafia lui Bălcescu într-un firesc mormânt,*) iar revolta eului liric față de lipsa de recunoștință față de erou, în comparație cu deschiderea față de străini (*Deschide-te, țărână nerecunoscătoare,/ care-ai primit străinii atunci și oarecând.*). Spiritul vizionar al eului liric proiectează imaginea hiperbolizată a mormintelor cuplului prezidențial (*i-s ochii mari ca două morminte plutitoare,*) în eventualitatea dispariției acestora din memoria colectivă. (*E tot ce se mai poate să intre din afară/ În patrie – când cercuri pe frunte i se strâng/ E casa nezidită cât nu e el în casă,/ Bălcescu, duhul nostru rămas cel mai adânc*) dictatorul este văzut ca întregul Univers, ființă superioară fără de care lumea ar fi incompletă, pustie, iar spiritul va rămâne veșnic în memoria colectivă (*Bălcescu, duhul nostru rămas cel mai adânc*). Poemul oferă viziunea păunesciană asupra întregii societăți după dispariția cuplului prezidențial, care va veghea și va vizita țara fără limite temporale sau spațiale.

Din punct de vedere compozițional, poemul este structurat în secvențe alternative care îmbină elementele de realitate, reprezentate de biografia lui Nicolae Bălcescu cu elementele propagantistice care au rolul de a contura imaginea *de pater* al națiunii.

Ultimul poem dedicat personalității lui Nicolae Bălcescu este *Mormântul lui Bălcescu*, în care simbolul apei reprezintă moartea (*Peste fereastra noastră – ploaia din veacul tău*), efemeritatea ființei umane este ilustrată de metafora (*norul numit Bălcescu*) iar intertextualitatea este prezentă prin punerea în relație a textului (*românii sub Bălcescu și sub urmarea lui*) cu opera lui Nicolae Bălcescu *Romanii supt Mihai-Voievod Viteazul*.

Lui Bălcescu i se cuvine totul și totul îi revine acestuia prin îmbinarea celor două planuri: teluric (*și brazda e Bălcescu*) și celest (*Și norul e Bălcescu*), ajungând la identificarea totală cu elementele din natură și contopirea cu acestea. (*Sub trenurile voastre vibrând a patrușopt.*) este un mesaj subversiv care evocă un eveniment istoric,

Revoluția pașoptistă, perioadă în care generația lui Nicolae Bălcescu s-a impus în plan politic și cultural. Personalitatea istorică trece în plan secund, iar în prim-plan revine identificarea cu conducătorul dictator. Vocativul (*Veghează-ne, Mărite! Suntem ai tăi cu totul./ Și numele din urmă Bălcescu ne va fi,*) conturează încuviințarea totală în grija conducătorului, iar grija acestuia față de masele populare este conturată de versul criptat (*căci tu ții pălimarul slăvitelor stafii.*) pe care le vede slăvite, dar inerte, fără capacitatea de a reacționa. Se evidențiază prezența continuă a spiritului, dar și destinul după moarte (*dospește purul spirit, în dealurile țării,/vroind să te croiască din nou, cu același lut.*). Superioritatea conducătorului Nicolae Ceaușescu este dată de identificarea acestuia cu Creatorul (*De n-ai fi tu, Înalte și Neatinse Spirit,*) în antiteză cu efemeritatea ființei lui Nicolae Bălcescu (*de n-ai fi tu, Bătrâne și Muritor Bălcesc,*) care promovează spiritul patriotic (*cu repetat prenume, cu nume românesc.*).

Așadar, Bălcescu este proiectat într-o dimensiune cosmică în care acesta nu își mai găsește loc (*unde pentru Bălcescu nu se găsisse loc.*) și, în mod subversiv, este promovată munca în spiritul colectiv (*Încă se perpelește brazda acestei patrii.*).

Bibliografie

A. Corpus– ediții consultate Adrian Păunescu

Păunescu Adrian, *Istoria unei secunde*, ediția a II-a, Editura Carte Românească, 1972

B. Dicționare și istorii literare

Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară George Călinescu, *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică, XI, 1965*, coord. Eugen Simion, 2017;

Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române*, Editura Univers Enciclopedic (P/R), București, 2006;

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, 1988;

C. Studii și articole despre autor, în volum . Monografii

Crihană Alina, *De la „canonul” realist socialist la recuperarea maestrilor: ipostaze ale discursului critic în „Viața românească” din 1954* în *Communication interculturelle et littérature*, nr. 3 (7), iulie-august-septembrie, Editura Europlus, 2009;

Ifrim Nicoleta, *Relecturi ale modelelor literare în perioada comunistă- ideologie și ficțiune în „Viața românească” a anului 1958*, în *Communication interculturelle et littérature*, nr. 3 (7), iulie-august-septembrie, Editura Europlus, 2009;

Ifrim Nicoleta, *Stereotipii ideologice și tematice în discursul critic al „Vieții românești” anul 1958*, în *Communication interculturelle et littérature*, nr. 3 (7), iulie-august-septembrie, Editura Europlus, 2009;

Milea Doinița, *Littérature et idéologie des régimes totalitaires: naissance d’un discours double*, *Communication interculturelle et littérature*, nr.3 (15), Ed. Europlus, 2011;

Milea Doinița, *Le réalisme poétique d’une réalité sociale contraignante – le premier Congrès des Ecrivains de la République Populaire Roumaine, 1956*, în *Communication interculturelle et littérature*, nr. 3 (7), iulie-august-septembrie, Editura Europlus, 2009;

Milea Doinița, *Politique, esthétique et idéalisme moral dans la représentation fictionnelle de la dictature*, în *Communication interculturelle et littérature*, nr. 3 (11), iulie-august-septembrie, Editura Europlus, 2010;

Simion Eugen, *Scriitori români de azi, I*, Ediția a doua revizuită și completată, Editura Carte Românească, 1978;

Ștefănescu Alex, *Istoria literaturii române contemporane (1941-2000)*, Editura Mașina de scris, București, 2005;

Ștefănescu Alex, *Prim-plan*, Editura Eminescu, București, 1987.

D. Studii și articole despre autor, în periodice

Barbu Marian, *Totuși iubirea noastră (despre poetul Adrian Păunescu)*, Noul Literator, an 4, nr. 12, sept.2013;

Simion Eugen, *Portret neconvențional*, Acasă (București), an 6, nr. 3-4, iul.-dec. 2013;

Ștefănescu Alex, *Literatura la o nouă lectură*, România literară, an 35, nr. 48, 4-10 dec. 2002;

E. Studii și articole teoretice on-line

<https://evz.ro/cum-se-va-vorbi-despre-adrian-paunescu-pest-20-de-ani-911547.html>

<file:///C:/Users/Acasa/Downloads/38fdefb3-a613-44b6-b047-749c08f8b36a.pdf>

<https://costintuchila.wordpress.com/category/critica-literara-poezia-lui-adrian-paunescu-retorica-surprizei/>

https://arhiva.romlit.ro/index.pl/adrian_punescu

https://arhiva.romlit.ro/index.pl/adrian_punescu_ii